

آغاز مبارزات ضد استعماری

دربار قاجار هر چند وقت ، سهمی از این خون یغما به استعمارگران
شمال و جنوب می داد تا کشور آرام باشد!

میرزای شیرازی یکی از بنیانگذاران و آغازگران نهضت ضد استعماری شرق در
قرنهای اخیر بوده است.

غرب از آغاز به قصد غارت و کشتار و چپاول و استعمار به سوی شرق رو آورد. تاریخ
روابط شرق و غرب ، نمایانگر تهاجم و غارت و حمله دزدان مسلح و گرسنه علیه شرق بوده است
در سرتاسر این تاریخ یکبار هم نشده است که شرق حسن نیت و صداقت بلوک غرب را تجربه

وامتحان کرده باشد و این موضوع در تاریخ قرون اخیر به خصوص در قرون حاضر بی‌کم و کاست غیر قابل انکار است.

قطع نظراز جنگهای صلیبی که ردای آراسته و فریبای مذهب را برتن داشت و- پیشقراولان استعمار به عنوان ترویج و گسترش مذهب مسیح سرزمینهای شرق را تصرف می‌کردند. در قرن اخیر پرتغالیها نخستین دسته از غربیان بودند که به آهنگ غارت و کسب ثروت با چند کشتی پرازتوپ و تفنگ و سرباز در ساحل جنوبی ایران لشکر انداختند و در سال ۹۱۳ هـ دریا نوردان آن کشور به عزم گرفتن جزیره هرمز با شش کشتی رو به خلیج فارس نهادند و در بین راه شهر مسقط با برخی دیگر از بندرهای عمان را گرفتند و در برابر شهر نوبنیاد هرمز لشکر انداختند و با زور و سلاح، به با- گیری از آن منطقه پرداختند.

دردوران صفویه :

پس از استعمارگران پرتغالی، چشمان ایران شرقی با سیاست پادشاهان فرنگ روشن گردید که با سیاست کهنه «تفرقه افکنی» وارد هر صده کشور های اسلامی گردیدند و سیاست تفرقه بینداز و حکومت کن دردوران صفویه به اوج خود رسید آنان برای تضعیف کشور-

های اسلامی و برای قبضه کردن امور و بهره برداری از ضعف و انحطاط، مسائل اختلافی را پیش کشیدند و مسائل تسنن و تشیع را راه انداختند و بر آتش کینه دامن زدند و قوای اسلام را درد و جبهه عثمانی و صفوی به جان هم افکندند و خود بهره‌ها بردند. کافی است که در این باره به قول یکی از کشیشان اسپانیا که خود یکی از آتش افزوزان جنگ است بسنده کنیم وی می‌گوید: «فرنگیان می‌خواستند دو حریف سرگرم جنگ باشند تا جهان مسیح در صلح و سلامت به سربرند...» (۱)

دردوران قاجار:

دردوران قاجار، سیاست استعماری غرب وارد مرحله جدیدی می‌گردد از یکسو فشار بی‌پرده و آشکار استعمار بر مردم و دسیسه بازی و توطئه سازی آن علیه هر پایگاه مردمی، و از دیگر سو حمایت خارجیان از حکومت های فاسد، به تعبیر دیگر استبداد داخلی و استعمار خارجی خفقان شدیدی بوجود آورده که امر منشاء پیدایش بیداری افکار عمومی شرق و ایجاد یک سلسله جنبشها و حرکتهای ضد استعماری مردمی؛ در ایران گردید.

در عصر حکومت قاجار

تاخت و تاج سورانه دو قدرت استعمارگر خارجی روس و انگلیس در عهد قاجاریه به- اوج خود رسید آنان با کمال وقاحت و بهره رویی منابع و درآمدها و انحصارات تجاری ایران

۱ - در این باره به زندگانی شاه عباس ج ۴ ص ۱۷۸ رجوع شود

را به دو منطقه ذی نفوذ خود تقسیم می کردند و کشور ایران را همانند گوشت قربانی بر اساس سهمیه بندی و حق ویژه میان خود توزیع کردند و هر کدام سهم خاصی بر خود تضمین می نمودند پادشاهان قاجار در تقرب به این دو قدرت از یکدیگر سبقت می گرفتند و امضاء قراردادها و عهدنامه های تنگین و اعطای امتیازات پرسود برای راضی نگهداشتن دو قدرت رقیب شمالی و جنوبی محض نگهداری تاج و تخت چند هزار ساله شاهنشاهی به قیمت سر- کوبی شورشها و نهضت های مردم صورت می گرفت .

یکی از نویسندگان معاصر در این باره می گوید :

« دربار قاجار برای نگهداری کشور از خطر شورش مردم هرچندی یکبار ناگزیر از امضای یک جفت یا چند جفت عهدنامه می شد اگر عهدنامه ها جفت نبودند «تاج و تخت شاهنشاهی» مورد بی مهری قدرتی که عهدنامه به او نرسیده بود قرار می گرفت . و ثبات سیاسی ایران به خطر می افتاد پادشاهان قاجار به عنوان عذرخواهی با پیشکشی از این خوان یغما . او را دلداری می دادند و این « واقعیت الفبای فکری در تفسیر سیاسی وقایع دوران قاجار به خصوص «در عهد ناصرالدین شاه شده بود» (۱)

سیاست عمومی انگلیس در خاورمیانه

از آن دورانی که الیزابت ملکه انگلستان فرمان انحصار تجارتی شرق را برای کمپانی هند شرقی به خاطر تسخیر هندوستان امضاء کرد سیاستمداران انگلیسی هم نقشه شوم نفوذ خود را در ایران در شکل های مختلف بر ایران طرح نمودند .

اهمیت هندوستان برای بریتانیای کبیر بحدی بوده که بگفته یکی از سردمداران انگلیس بنام « لرد کوزن » : « انگلستان بدون هند نمی تواند دوام بیاورد ولی ایران گذشته از آنکه خود می تواند دوام بیاورد ولی ایران گذشته از آنکه خود می تواند بازار خوبی برای تجارت انگلستان گردد در عین حال کلید فتح و دروازه به هندوستان نیز محسوب می گشت نزدیک ترین و آسانترین راه حمله به هند بشار می رفت بنا بر این حفاظت هندوستان و تسلط بر منافع خلیج فارس و اقیانوس هند نیز لزوم در دست داشتن ایران را ایجاب می کرد .

انگلستان در دورانهای صفویه و نادرشاه و کریم خان زند در این باره کوششها نمود ولی تلاش اویجائی نرسیده بود ولی در دوران قاجار به علت ضعف فرمانروایان به این آرزوی خود رسید و با مبادله و اعزام سفیرانی مانند « ملکم خان » سپس « سرهارفورد جونس » روابط ایران و انگلیس وارد مرحله جدیدی گردید انگلستان طبق سلیقه قدیمی خود روشهایی را پیش گرفت که برای حفظ منافع خود و مطیع نمودن رجال سیاسی و رسوخ در نهادهای فرهنگی و اجتماعی تلاشهایی بی گیر را آغاز نمود و یک بحران سیاسی و سردر

۱ - جنبش تنباکو ص ۲۰ سلسله تحقیقات تاریخ قرن اخیر .

گمی در ایران بوجود آورد که رجال سیاسی ایران بدون اتکاء و تصویب آنان حق حکومت را نداشتند .

نمونه‌ای از اعطای امتیاز :

ناصرالدین شاه امتیاز ساختن راه آهن رشت - تهران - تهران - خلیج - فارس و حق استخراج عموم معادن به استثناء طلا و نقره و احجار گریمه و استفاده از تمام جنگلها به هر ترتیب ، مهار کردن رودخانه‌ها ، احداث قنوات . ساختن سدها و استخرها ، استخراج آبهای زیرزمینی ، تأسیسات گاز ، ساختن آسیاها ، انجام سنگفرش کوچه‌ها ، تزئین پایتخت کشیدن راههای اصلی فرعی ، بهره برداری از گمرکات ، اداره پستها کنترل تلگرافخانه‌ها تأسیس بانکها و مؤسسات انتفاعی از هر قبیل به مدت هفت سال به انگلستان داده بود و این بخشش عام سلطنتی در تاریخ ۲۵ ژوئیه ۱۸۷۲ مطابق ۱۸ج ۱۸ - ۱۲۸۹ هجری توسط مشیرالدوله سپه سالار صورت گرفته بود (۲) .

در مقابل این بخشش بزرگ ملوکانه او پولی که به عنوان نازشصت امضاء قباله از روبر گرفته بود هوس سیاحت فرنگ به سرش زد در سال ۲۹۰ از راه روسیه عازم فرنگستان گردید در مقابل این بخشش به رقیب در پایتخت روسیه با اخم و تعخم سیاستمداران آن کشور روبرو گردید صدراعظم در جواب گفت سعی می کنیم که کمپانی معتبری جهت شما نیز ، پیدا کنیم . (۲)

یکی دیگر از بخششهای ملوکانه : اعطای آزادی کشتی رانی در رود کارون ، امتیاز تأسیس بانک شاهی ، حق نشر اسکناس و استخراج انحصاری معادن ایران و بهره وری از کلیه ثروت های طبیعی مملکت به انگلستان بود و این عطایای شاهانه و سائل مسافرت دوم شاهنشاه را به فرنگ فراهم ساخت و چون این بخششها کدورت رقیب شمالی را فراهم ساخته بود و روسها اجازه ندادند که شاه ایران مسافرت خود را از راه روسیه انجام دهد از اینرو شاه پس از دوماه تلاش در راه تأمین گذرنامه با اعطاء چند امتیاز به دولت روس موفق به دریافت روایید مسافرت گردید . به این ترتیب که مرداب انزلی و تمام رودخانه‌هایی که به بحر خزر می ریزند کشتیرانی روس در آنها آزاد باشد و امتیاز ساخت راه شوسه از مبارک آباد تهران و ساختن راه آهن در هر کجای ایران که مناسب تشخیص دادند تا پنج سال با روس باشد « (۲)

۱ - امیر کبیر یا قهرمان مبارزه با استعمار ص ۵۲۱

۲ - میراث خوار استعمار ص ۵۱۰

۳ - میراث خوار استعمار ص ۵۱۳